

FEDERAL ALMAN ANAYASA MAHKEMESİ'NİN OMT KARARI VE ULTRA-VIRES YETKİ İTİRAZI*

Prof. Dr. A. Füsün ARSAVA**

Öz

Federal Alman Anayasa Mahkemesi İkinci Senatosunun 14.01.2014 tarihli OMT (Outright Monetary Transactions) ön karar başvuru kararı Alman Anayasa Mahkemesinin AB Divanı'na ilk başvuru örneğini oluşturması ve diğer taraftan AB organ tasarrufu olarak OMT programını ultra-vires kategorize eden ilk örnek olması nedeni ile önem taşımaktadır. Federal Alman Anayasa Mahkemesi İkinci Senatosu Alman anayasa organlarının entegrasyon sorumluluğundan ve onların ultra-vires durumlarda GG 38.madde, 1.fıkra, 1.cümleden doğan dava ehliyetinden hareket ederek verdiği bu kararda Avrupa egemenliğine demokratik meşruiyet sağlama sorumluluğunun anayasa organlarına ait olduğunu ilan etmiştir. Makalede AB tarafından kullanılan egemenlik haklarının demokratik meşruiyeti ihlâl etmesi durumunda anayasal organların demokratik meşruiyeti yeniden sağlama sorumlulukları ve bu bağlamda kullanılması söz konusu olan yöntemler OMT kararı örneğinde tartışılmakta ve değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Egemenlik devri, Demokratik meşruiyet, Entegrasyon sorumluluğu, Seçmen hakları, Anayasal kimlik.

OMT Decision of the Federal German Constitutional Court and Ultra-Vires Authority Objection

Abstract

The OMT (Outright Monetary Transactions) preliminary ruling of the second senate of the Federal Constitutional Court of Germany, dated 14.01.2014, is important because it is the first example of the Federal Constitutional Court of Germany to apply to the EU Court of Justice, and on the other hand, it is the first example to categorize the OMT program as ultra-vires act of EU's organ. In this decision, the second senate of the

* Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 16.05.2022 - Kabul Edildiği Tarih: 30.06.2022

** Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Uluslararası Kamu Hukuku Anabilim Dalı, mahmutarsava@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-2275-7664.

DOI: 10.17932/LAU.HFD.2015.018/hfd_v08i1001

Federal Constitutional Court, based on the responsibility for the integration of the German constitutional organs and their capacity to act in case of ultra-vires issues emanating from article 38, paragraph 1 and sentence 1 of the GG (German Constitution), has declared that the responsibility for providing democratic legitimacy to European sovereignty rests with the constitutional bodies. In the article, the responsibilities of constitutional bodies to restore democratic legitimacy in case the sovereign rights used by the EU violate the democratic legitimacy and the methods used in this context are discussed and evaluated in the example of the OMT decision.

Keywords: *Sovereignty transfer, Democratic legitimacy, integration responsibility, Voter rights, Constitutional identity.*

Giriş

Federal Alman Anayasa Mahkemesi'nin 14.01.2014 tarihli OMT ön karar başvuru kararı (bkz.: https://www.bundesverfassungsgericht.de/entscheidungen/rs2014_2_BvR_27813.html) birçok bakımdan tarihi bir karar olarak nitelendirilmektedir. Karar her şeyden önce Alman Anayasa Mahkemesi'nin AB Divanı'na ilk başvuru örneğini oluşturduğu gibi, diğer taraftan da Avrupa Merkez Bankası'na gerekli durumlarda Euro krizi içinde olan üye devletlerin tahvillerini ikincil piyasadan sınırsız şekilde satın alma yetkisi veren OMT programının AB organı tasarrufu olarak ultra-vires kategorize edildiği ilk örneğini oluşturmaktadır.¹ Ön karar başvuru kararının OMT programının gerçekten ultra-vires tasarruf teşkil edip etmediğinden ayrı olarak, anayasa hukuku muvacehesinde konuyu yetki denetimi olarak ele alması itibariyle de büyük önemi bulunmaktadır. Federal Alman Anayasa Mahkemesi İkinci Senatosu dikkat çekici şekilde Alman anayasa organlarının entegrasyon sorumluluğundan ve onların ultra-vires durumlarda GG 38.madde (*Seçimler*), 1.fıkra, 1.cümleden doğan subjektif dava ehliyetinden hareket ederek şimdiye dek olan içtihadına devam etmiştir. Avrupa entegrasyonu çerçevesinde gerek Alman anayasa organlarına düşen mükellefiyetler, gerekse onların vatandaşlar tarafından dava edilebilirliği şimdiye dek Federal Alman Anayasa Mahkemesi içtihatlarının birçok kez konusu olmuştur.

Federal Alman Anayasa Mahkemesi Lizbon kararı ile Avrupa egemenliği ve Federal Meclis arasında kurduğu bağlantı üzerinden Avrupa egemenliğine demokratik meşruiyet sağlama sorumluluğunun anayasa organlarına ait olduğunu ilan etmiştir.² Bu sorumluluktan bir taraftan Federal Meclisin bilgi edinme ve AB seviyesinde alınan kararlara katılım hakkı, diğer

¹ HERMANN, Christoph, Die Bewältigung der Euro-Staatsschuldenkrise an den Grenzen des deutschen und europäischen Währungsverfassungsrechts, EuZW 2012, s.805, 809 vd.

² KOTTMANN, Matthias/ WOHLFAHRT, Christian, Der gespaltene Wächter? –Demokratie, Verfassungsidentität und Integrationsverantwortung im Lissabon-Urteil, ZaöVR 2010, s. 443, 454 vd.

tarafından da demokratik temel prensiplerin korunmasına matuf olarak uygun ulusal önlemler alma yükümlülüğü doğmaktadır.³ Avrupa entegrasyonu bağlamında AB tarafından kullanılan egemenlik haklarının demokratik meşruiyeti ihlâl eden bir durum yaratması halinde entegrasyon sorumluluğu demokratik meşruiyeti yeniden sağlama ve istisnai durumlarda hatta AB'nin entegrasyon sürecinden imtina etme yükümlülüğü doğurmaktadır.⁴

Federal Alman Anayasa Mahkemesi söz konusu bu objektif hukuk yükümlülüklerinin dava konusu olması bağlamında GG 38.madde, 1.fıkra, 1.cümleyi esas almaktadır. Federal Alman Anayasa Mahkemesi anayasanın 38.maddesinin vatandaşlara Federal Meclisin seçilmesine ve dolayısı ile devlet yetkilerinin meşruiyet kazanmasına imkân veren demokratik içeriğinden vatandaşlar lehine sübjektif bir hak istihraç etmektedir.⁵ Mahkeme bununla beraber kararlarında birçok kez GG 38.madde, 1.fıkra, 1.cümle hükmünün Federal Meclisin çoğunluk kararlarının denetimi bakımından genel bir sübjektif hak vermediğini vurgulamıştır.⁶ Mahkemenin şimdiye dek söz konusu olan içtihatlarında GG 38.madde, 1.fıkra, 1.cümlesinden doğan sübjektif hak AB'ne yetki devri ve Uluslararası Hukuka göre şekillendirilen AVRO'yu kurtarma prosesi çerçevesinde gündeme getirilmiştir. GG'in 38.maddesi demokratik meşruiyetin temininde ağırlığı olan yetkilerin kullanılması ve kararların alınması (özellikle bütçe politikasının belirlenmesi) sorumluluğunu merkezi siyasi kararların başka türlü alınmasının mümkün olmaması nedeniyle Federal Meclise bırakmıştır. Bu tablo anayasa mahkemesinin bunun ötesinde GG 38.madde, 1.cümle hükmünden seçme hakkı olan bireyler ve Avrupa egemenliğinin meşruiyeti arasında kurduğu bağ üzerinden bireyler lehine AB'ne sınırsız yetki devrini engellemeye matuf bir sübjektif hak istihraç ettiğini ortaya koymaktadır.⁷

Anayasa mahkemesi OMT ön karar başvuru kararında GG'in 23.madde (*Avrupa Birliği – Temel Hakların Korunması – Talilik İlkesi*), 1.fıkra, 3.cümlesi ile bağlantılı olarak 79.madde, 3.fıkra muvacehesinde anayasal kimliğin ihlâli ve Birlik organlarının nitelikli yetki aşımı (ultra-vires) durumlarında denetim yetkisinin kullanılmasını entegrasyon sorumluluğunun icabı olarak değerlendirmiştir.⁸ Anayasa mahkemesinin OMT'ye ilişkin ön karar başvurusuna kadar anayasa hukuku literatüründe entegrasyon sorumluluğu teorik karakterli olarak değerlendirilmiştir. Ultra-vires tasarruflara ilişkin bir örnek teşkil eden Mangold kararında anayasa mahkemesi entegrasyon sorumluluğuna değinmemiştir. Anayasa

³ BVerfGE 123, 267, 356.

⁴ BVerfGE 123, 267, 364 vd.

⁵ BVerfGE 89, 155, 171 vd.

⁶ BVerfGE 129, 124, 168; BVerfGE, NWwZ, 2013, 858 859.

⁷ BVerfGE 123, 267, 331 vd.

⁸ BVerfGE 123, 267, 353 vd.

mahkemesi ilk kez Honeywell kararında,⁹ GG'in 12.madde (*Meslek özgürlüğü*), 1.fikrasına istinat eden anayasa şikâyeti davası) ultra-vires yetki kullanımı iddiasının kabul edilmesi için yetki ihlâlinin açık ve söz konusu AB tasarrufunun üye devletler ve Birlik arasındaki yetki dağılımında temel prensip olan sınırlı, münferit yetki prensibini ve hukuk devleti prensibini önemli ölçüde ihlâl etmesi gerektiğine vurgu yapmıştır.¹⁰ Honeywell kararı ancak ihlâlin açıklığı ve yetki ihlâlinin kabul edilmesi için hangi hususların gerekli olduğunu önemli ölçüde belirsiz bırakmıştır.¹¹ Bu bağlamda kararda ayrıca sadece anayasal kimliğe dâhil yahut üye devletlerdeki demokratik prosesle bağlantılı alanların değil, bunların yanı sıra anayasa mahkemesi tarafından önemli kabul edilen ihlâllerin de ultra-vires denetime esas kabul edildiği görülmektedir.

Anayasa mahkemesi her ne kadar OMT-ön karar başvuru kararına kadar AB organlarının tasarruflarını ultra-vires olarak kategorize etmemiş ise de, mahkeme yargıçlarının artan bir şekilde o dönemde ultra vires tasarruflarla ilgilendiği gözlenmiştir. Federal Alman Anayasa Mahkemesi örneğin Antiterrordatei kararında Åkerberg Fransson davasında,¹² AB Divanı'nın AB temel haklarının uygulanma alanını kapsamlı olarak belirlemesini Divan'ın yetki aşımında bulunduğu iddiası ile ağır şekilde eleştirmiştir.¹³ OMT ön karar başvuru kararı Anayasa Mahkemesi'nin yukarıda özetlenen şimdiye dek takip ettiği içtihadı uygundur. Ancak karar kimi diğer özelliklere sahiptir. İkinci Senato tarafından kararda öncelikle temel hakların himayesinde söz konusu edilen önleyici teminatlar açıklığa kavuşturulmuştur. Bunun arkasından Federal Meclisin ve Federal Hükümetin açık ve yapısal olarak önemli addedilen yetki aşımı durumlarında doğan mükellefiyetleri ve GG 38.madde, 1.fikra, 1.cümleinin (sübjektif) maddi hukuk içeriği ele alınmıştır.

I - Temel Hakların Önleyici Olarak Temin Edilmesi

Avrupa Merkez Bankası OMT-programını ilan etmekle beraber dava tarihine dek uygulamamıştır. Etkin bir hukuki tasarrufun bulunmaması durumunda bir anayasa şikâyeti davasının açılmaması nedeniyle¹⁴ AB'nin Çalışma Usulleri Hakkındaki Anlaşma'nın 267.madde, 1.fikra, b-bendi muvacehesinde bu bağlamda bir ön karar başvurusunun da caiz olmaması gerekmektedir¹⁵ Anayasa mahkemesi ancak hukuken etkin bir tasarrufun mevcut olmamasına rağmen önleyici hak teminatı yaklaşımı ile anayasa

⁹ BVerfGE 126, 286.

¹⁰ BVerfGE 126, 286, 304.

¹¹ PÖTTERS Stephan/TRAUT,Johannes, Die ultra-vires Kontrolle des BVerfG nach "Honeywell" – Neues zum Kooperationsverhältnis von BVerfG und EuGH? EuR 2011, s.580 vd.)

¹² EuGH, 26.02.2013, Rs. C-617/10 (Åkerberg Fransson), EuZW 2013, 302.

¹³ RABE, Hans-Jürgen, Grundrechtsbindung der Mitgliedstaaten, NJW 2013, s.1407, 1408)

¹⁴ GG 93.madde, 1.fikra, Nr.49 ve BVerfGG §90, 1.fikra.

¹⁵ PERNICE, Ingolf, Karlsruhe wagt den Schritt nach Luxemburg, Verfassungsblog, 10.02.2014.

şikâyetinin caiz olduğunu ve tahvil alımlarını öngören OMT-programına karşı anayasa şikâyeti davasının açılmasını kabul etmiştir. OMT-programının öngördüğü tahvil alımları kararda vurgulandığı üzere her ne kadar henüz yapılmamış ise de, bunun kısa bir süre içinde gerçekleşebileceği varsayılmıştır. Bu durum düzeltilmesi mümkün olmayan sonuçlar doğurma potansiyeline sahiptir. Bu ise Federal Meclis'in bütçe politikasında taşıdığı genel sorumluluğun tehlikeye girmesine yol açabilir.

Ön karar başvurularının soyut ve hipotetik hukuki soruların cevaplandırılmasına hizmet etmemesi nedeniyle AB Adalet Divanı'nın bu tür ön karar başvurularını reddetmesi mümkündür. Divanın uygulamada bu bağlamda yapılan ön karar başvurularına nasıl bir tepki vereceği kesin olarak bilinmemektedir. İlk Derece Mahkemesi 17.12.2013 tarihli kararıyla OMT-programına karşı açılan iptal davasını reddetmiştir.¹⁶ İlk Derece Mahkemesi söz konusu red kararını OMT kararının hukuki etkinliğinin eksikliğine istinaden değil, bu çerçevede yetkisinin olmamasına istinat ettirmiştir. İlk Derece mahkemesi davada OMT kararının etkinliği konusunu açıkça ele almamıştır. İlk Derece Mahkemesi kararında davacının etkin korunma hakkının açılan davanın kabul edilmesine bağlı olmadığını, zira derdest dava esnasında tüm ulusal mahkemelerin AB Divanına ön karar başvuru olanağının bulunduğunu, davacının haklarının teminine ilişkin etkin hukuki önlemler alma yetkisinin öncelikle ulusal mahkemelere ait olduğunu vurgulamıştır.

II - AB Organlarının Açık ve Strüktürel Önemli Yetki Aşımalarında Anayasal Organların Mükellefiyetleri

OMT davasında önceki prosedürlerde olduğu gibi anayasal organların ve AB organlarının sadece tasarrufları değil, ihmalleri de dava konusu olarak kabul edilmiştir.¹⁷ Kimi anayasa şikâyetçileri doğrudan Avrupa Merkez Bankası programına karşı başvuru yaparken, kimileri de Federal Merkez Bankasının OMT programında öngörülen tahvil alımlarına olası katılımını anayasa şikâyeti konusu yapmıştır. Bunun yanı sıra kimi şikâyetçiler Avrupa Merkez Bankası'nın yetki aşımına karşı Federal Meclisin ve Federal Hükümetin hareketsiz kalmasını anayasa şikâyeti konusu yapmıştır. Bununla beraber şikâyet konusu hareketsizlikler arasında da farklılıklar bulunmaktadır. Kimi şikâyetçiler AB'nin Çalışma Usulleri Hakkındaki Anlaşma'nın 263.maddesine göre AB Divanı nezdinde iptal davasının açılmamasını (hareketsizliği) dava konusu yaparken, diğerleri OMT kararının ortadan kaldırılması için etkin önlemler alma yükümlülüğünün yerine getirilmemesini dava konusu yapmıştır. Bu çerçevede devlet

¹⁶ EuGH, 10.12.2013, Rs. T-492/12 (von Storch/EZB)

¹⁷ RADTKE, Holger, Goldene Brücken nach Luxemburg: Die Neuermessung des Rechtsschutzes im nationalen Europaverfassungsrechts, Juwiss-Blog, 10.02.2014.

organlarının OMT programına karşı ne ölçüde aktif olarak önlem alma mükellefiyetinin bulunduğu açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

A. Federal Alman Anayasa Mahkemesi ikinci senatosunun çoğunluk kararı

Anayasa Mahkemesi İkinci Senatosu Federal Meclisin ve Federal Hükümetin ultra-vires AB tasarruflarına karşı önlem alma yükümlülüğünü kabul etmiştir. Bu yükümlülüğün dayanağı olarak entegrasyon sorumluluğu esas alınmıştır. Entegrasyon sorumluluğunun yerine getirilmesi bağlamında ağırlıklı olarak GG 23.madde, 1.fıkra, 2.cümlede öngörülen kanunilik çekincesine istinat edilmiştir. Federal Meclis ve Federal Hükümet AB tasarruflarının oluşumuna sadece katkı yapmakla ve AB tasarruflarını iç hukukta düzenlemekle mükellef olmayıp, gerektiği takdirde entegrasyon programına riyeti sağlamamakla da mükelleftir. İkinci Senato'ya göre bu mükellefiyet sadece AB organlarının açık ve strüktürel önemli yetki aşimleri durumlarında söz konusudur.

Tasarrufta bulunma mükellefiyetinin içeriği prensip olarak belirsizdir. Federal organların her ikisine de prensip olarak yükümlülüğün yerine getirilmesinde hukuki ve siyasi araçları seçme olanağı bırakılmıştır. Bu çerçevede anayasa mahkemesi tarafından vurgulanan iki husus önemlidir. Bunlardan birincisi AB organlarının yetkileri içinde kalmaları, ikincisi ise AB organlarının yetkilerini kullanırken erişilecek amaç çerçevesinde kalmalarıdır. Yetki aşımına karşı Federal Meclis ve Federal Hükümet için öngörülen önlem alma yükümlülüğü önemli eleştirilere neden olmuştur. Yargıç Lübbe-Wolff karşı oyunda AB organlarının yetki aşımı durumlarında Federal Meclis ve Federal Hükümetin ne şekilde reaksiyon göstereceği bağlamında muayyen bir davranışta bulunma yükümlülüğünün öngörülmesinin mantıklı olmayacağıın altını çizmiştir.¹⁸ Bu tür kurallar ne anayasa metninde, ne de içtihatlarda yer almaktadır. İkinci Senato, anayasal kimlik itirazları yanı sıra başka ultra-vires itirazları da caiz gördüğü kararında Federal Meclis ve Federal Hükümetin aktif tasarruf mükellefiyetini kabul etmiştir. Yargıç Gerhard'tın görüşüne göre yetki ihlâlinin olup olmadığı ve bu ihlâllerin hangi ağırlığa sahip olduğu anayasal organların siyasi takdirine bağlıdır.¹⁹ Objektif bir yetki aşımının hukuki kriterlere tâbi olarak tespit edilmesi mümkündür. Yargıç Lübbe-Wolff'a göre de OMT ön karar başvuru kararında bu bağlamdaki tasarruf mükellefiyetinin türü, kapsamı yeterli ölçüde belirlenmemiştir. Düşünülebilecek reaksiyonlar sembolik bir bildirimden, parasal birlikten çıkmaya kadar uzanabilir. Tasarrufta bulunma yükümlülüğünün içeriğinin belirlenmesi anayasa mahkemesi kararının icrası icabı önem taşımaktadır. Federal Meclisin, Federal Hükümetin ve diğer anayasa organlarının

¹⁸ BVerfG, 14.1.2014, bknz.: OMT-ön karar başvuru kararı..

¹⁹ SCHALAST, Christoph, Der OMT-Vorlagebeschluss des Bundesverfassungsgerichts: Ein Trojanisches Pferd?, Betriebs Berater 9/2014, s.449-512

pozitif tasarruf yükümlülüğünün anayasa hukukunda düzenlendiği örnekler bulunmaktadır. Temel haklar ve temel hak benzeri haklar alanında GG şekillendirme, koruma yahut yerine getirme yükümlülüğü olarak durumun özelliğine göre farklı kapsamda tasarrufta bulunma yükümlülüğü kabul etmektedir.²⁰ Bu mükellefiyetler –yazılı yahut yazısız olsun- doğal olarak GG 1.madde (*İnsanın onur ve haysiyetinin korunması*), 3.fıkra ve 20.madde, 3.fıkra, 1.cümle üzerinden yasama organı olarak Federal Meclisi de bağlamaktadır. Anayasa hukukunun diğer düzenlemelerinde de tasarrufta bulunma yükümlülüğü kabul edilmiştir.²¹ Örneğin devletin amaçlarına ilişkin hükümler yasama organına da aktif tasarrufta bulunma yükümlülüğü getirmektedir. Diğer tasarruf yükümlülükleri açık bir şekilde örneğin GG 33.madde (*Yurttaşlık haklarında eşitlik; memurların durumu*), 5.fıkra, 110.madde, 2.fıkra, 1.cümle yahut 131.madde, 1.cümlesinde öngörülmekte yahut içtihat yoluyla kabul edilmektedir. Avrupa entegrasyonu bağlamında tasarrufta bulunma yükümlülüğü anayasanın verdiği bir görev olarak GG 23.madde, 1.fıkra, 1.cümlede açıkça karşımıza çıkmaktadır.²²

Bu düzenlemeler ancak ultra-vires tasarruflar için tasarrufta bulunma yükümlülüğü getirmemektedir. Tasarrufta bulunma yükümlülüğüne ilişkin olarak Lübbe-Wolff GG metnindeki cılız düzenlemeye işaret etmektedir. AB'nin dayanağı olmayan, demokratik meşruiyeti olmayan yetkiler kullanması durumunda GG'in 23.madde, 1.fıkra, 2.cümlesi ve 3.cümlesi Alman anayasa organlarının aktif müdahalesini öngörmemektedir. GG'in diğer hükümlerinden de Alman anayasa organlarının AB organlarının demokratik meşruiyeti olmayan tasarruflarına karşı her koşulda reaksiyon göstermeleri gerektiği sonucu çıkmamaktadır. Bununla beraber diğer taraftan anayasanın lâfzı anayasa organlarının tasarrufta bulunma yükümlülüğüne aykırı düşmemektedir. Federal Alman Anayasa Mahkemesinin anayasa metninin cılız dayanağına rağmen Federal Meclisin tekrar tekrar tasarruf yükümlülüğünü kabul etmesi GG'in lâfzından hareket edenlerin tezlerini zayıflatmaktadır.²³ Anayasa mahkemesinin entegrasyon sorumluluğuna ilişkin içtihadı gelecekte yeterli ölçüde demokratik meşruiyetin gözlenmediği AB tasarrufları bakımından anayasal organlar için açıkça tasarruf yükümlülüğü öngörmektedir. Senato tarafından öngörülen mükellefiyet AB organlarının nitelikli yetki aşımı durumlarında demokratik meşruiyetin yeniden tesisini hedeflemektedir. Mahkemenin içtihadı bu şekilde GG 23.madde, 1.fıkra, 2.cümle ve 3.cümlede egemenlik devri

²⁰ PAPIER, Hans-Jürgen, Art.14, bkzn.: MAUNZ, Theodor/ DÜRIG, Günter (Hrsg.), Grundgesetz-Kommentar, 69.Ergänzungslieferung, 2013, C.H.BeckVerlag München.

²¹ ISENSEE, Josef, §191, Das Grundrecht als Abwehrrecht und als staatliche Schutzpflicht, Rn.272 vd., bkzn.: Josef Isensee/Paul Kirchhof(Hrsg.), Handbuch des Staatsrechts IX, 3.Aufl. 2011, C.F.Müller Verlag, Heidelberg.

²² CLASSEN, Claus Dieter, Art.23, Rn.7, bkzn.: Hermann von Mangoldt/Friedrich Klein/Christian Starck (Hrsg.), Kommentar zum Grundgesetz, Bd.2, 6.Aufl. 2010, Verlag Franz Vahlen, München.

²³ BVerfGE 77, 170, 214 vd.

bağlamında öngörülen demokratik meşruiyet amacını geliştirmektedir.²⁴ Tasarruflarda bulunma yükümlülüğünün kabul edilmediği durumlarda Federal Meclis siyasi takdir hakkına istinaden yeterli ölçüde demokratik meşruiyeti olmayan tasarruflara hoşgörü gösterme olanağına sahiptir. Anayasa organlarının bilinçli olarak tasarruflarda bulunmaması demokratik bir karar olarak yorumlanabilir. Şüphesiz böyle bir karar yetki devrine ilişkin anayasa düzenlemesine ters düşebilir. Ultra-vires yetki kullanımı bağlamında Federal Meclis ve Federal Hükümetin tasarruflarda bulunmaması de iure olmasa da, fiilen münferit bir duruma ilişkin olarak AB'ne yetki devrine yol açabilir. Ancak GG 23.madde, 1.fıkra, 3.cümlesinde öngörülen yetki devri prosedürü dışında bir prosedür ile anayasa organları tarafından yetki devri caiz değildir.²⁵ GG'nin 23.madde, 1.fıkra, 3.cümlesi, GG 79.madde (*Anayasanın değiştirilmesi*), 2.fıkrası ile bağlantılı olarak AB'ye yetki devri için Federal Meclisin ve Eyalet Meclisinin 2/3 çoğunluğu ile kabul edilen bir yetki devri kanununa ihtiyaç vardır. Böyle bir durumda anayasal organların tasarruflarda bulunma yükümlülüğünün reddi ve siyasi takdir hakkının kabul edilmesi sadece anayasada öngörülen şekli prosedürün değil, aynı zamanda anayasanın öngördüğü demokratik çoğunluğun devre dışı bırakılmasına yol açar. Entegrasyon sorumluluğundan doğan tasarruf mükellefiyeti bu tür bir sonucu önlemeye matuftur. Bununla beraber Federal Meclisin ne zaman tasarruf yükümlülüğünü yerine getireceğine ilişkin bir kural bulunmamaktadır. Nitelikli ultra-vires tasarruflar bağlamında uzun süre beklenilmesi anayasa hukuku muvacehesinde de iure AB ve Federal Almanya arasındaki yetki taksiminde bir değişikliğe yol açmasa da problemlere yol açabilir. Anayasa organları gecikmeli olarak AB organlarının somut olarak devlet tahvillerini satın almasından sonra da yetkisizliği iddia edebilir. Ancak böyle durumda hukuken ve siyaseten somut önlemlerin alınması kolay değildir.²⁶ Bunun ötesinde gecikmeli olarak ulusal anayasa organlarının tasarruflarda bulunması sadakat içinde işbirliği prensibi ışığında ve AB'nin varlığı bakımından daha ağır sonuçlar doğurabilir. Buna karşılık tasarruflarda bulunma yükümlülüğünün siyasi koşullara bağlı olarak iç hukukta düzenleme yahut değişiklik yapılması için öngörülen sürede yerine getirilmesi daha uygundur.

Anayasal organların müdahale mükellefiyeti demokratik meşruiyetin dayanağı olan seçmen haklarının temin edilmesine matuftur. Seçmenlerin hakları AB'nin yetkilerini nitelikli şekilde aştığı durumlarda etkilendiği gibi, AB'nin yetkilerini AB anlaşmalarında öngörüldüğünden farklı şekillerde kullanılması durumlarında da etkilenmektedir. Anayasa mahkemesinin ultra-vires denetim yetkisine nazaran Federal Meclisin ve

²⁴ Krş. BVerfGE 89, 155, 184 ve 187.md.

²⁵ Krş.: BVerfGE 119,331,364 vd.

²⁶ AB'nin Çalışma Usulleri Hakkındaki Anlaşma'nın 263.md., 6.fik. öngörülen dava süresinin geçmesi durumunda olduğu gibi.

Federal Hükümetin prensip olarak hukuken ve siyaseten daha geniş bir reaksiyon olanağı bulunmaktadır. Anayasal organların kural olarak daha hızlı ve esnek tutum alma ve somut ultra-vires tasarruflara ilişkin değişik önlemler alma imkânı vardır. Doğrudan demokratik meşruiyete sahip olan Federal Meclis, Federal Alman Anayasa Mahkemesi ile karşılaştırıldığında yetki ihlâllerinde reaksiyon göstermek bakımından daha uygun bir platform olarak görülmektedir.

B. Tasarruf mükellefiyetinin içeriği

Anayasa Mahkemesi Senatosu verdiği kararda yetki aşımına müdahale kapsamında belirlediği (yetki aşımının açık ve strüktürel önem taşıması) unsurlara bir açıklık getirmemiştir. Senato Honeywell davasından itibaren bir ikilem içinde bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesi kararında bir taraftan yetki aşımının açıklığı vurgusu yaparken, diğer taraftan AB tasarrufunun geçerlilik tereddüdü yaratmasından söz etmektedir.²⁷ Bu yaklaşım Birlik Hukuku'na uygunluğu tartışmalı olan OMT kararı nedeni ile yapılan ön karar başvurusunda da vurgulanan yetki ihlâlinin hem “açık”, hem de geçerlilik tereddüdü yaratması ihtimalinin bir arada olmasının mümkün olmaması nedeni ile eleştiri konusu olmuştur. Senato OMT kararının gerekçesinde Federal Meclis aleyhine yetkilerin strüktürel değişikliğe yol açacak şekilde önemli ölçüde AB'ne kaydırıldığından hareket etmiştir. Senato kararında ulusal organların müdahalede bulunma mükellefiyetinin içeriği ve kapsamı organların yetkileri içinde tasarrufta bulunması prensibi ışığında yetki aşımının sona erdirilmesini temin edecek önlemler alınması olarak tarif edilmiştir. Yetki aşımı durumlarında bir organın yetkilerini daha kapsamlı kullanması söz konusudur. Federal Meclisin ve Federal Hükümetin açık ve strüktürel öneme sahip yetki aşımına karşı hukuken kendileri için mümkün araçları kullanarak reaksiyon göstermesi gerekmektedir. Müdahale araçlarını seçme olanağı anayasal organlara somut duruma göre takdir alanı bırakmaktadır. Sınırları belirlenen hukuki mükellefiyet bununla beraber hukuk tekniği bakımından problem yaratmamaktadır. Çerçeve yükümlülüklerin belirlenmesi, yükümlü olanların zorunlu olarak uyması gereken çerçeve içinde araç seçme bakımından belirli bir takdir alanına sahip olmalarını mümkün kılmaktadır. Bu tür yükümlülüklerin yükümlülerin takdirine bırakılan alanlarda belirlenen çerçeveye uygun olarak yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamdaki yükümlülüğün içeriğinin belirsizliğine rağmen yerine getirilip getirilmediğinin anayasa mahkemesi ve uzman mahkemeler tarafından yargısal denetimi rasyonel görülmemektedir. Senato'ya göre yetki aşımına karşı kabul edilen müdahale mükellefiyetinin entegrasyon sorumluluğuna ilişkin çerçeve yükümlülüklerle strüktürel benzerlik göstermesi nedeniyle benzer şekilde ele alınması gerekmektedir.

²⁷ KARPENSTEIN, Ulrich, Art.267, Rn.25 vd., bknz.: Eberhard Grabitz/Meinhard Hilf/Martin Nettesheim (Hrsg.), Das Recht der Europäischen Union, 52.EL 2014, C.H.Beck Verlag, München.

C. Anayasa mahkemesinin geri durması

Yetki aşımının açık ve strüktürel olarak önem taşıması kriterlerine bağlı olarak değerlendirilen müdahale mükellefiyetinin Federal Alman Anayasa Mahkemesi ve Federal Meclis ilişkisi bağlamında da değerlendirilmesi gerekmektedir. GG'in 23.madde, 1.fıkra, 2.cümle ve 3.cümlesinde öngörülen yetki devri prosedüründe yetki devrinin anayasa hukuku muvacehesinde sınırları belirlenmiştir. Öngörülen bu düzenleme ışığında Senato tarafından kabul edilen müdahale yükümlülüğü Federal Meclisin takdir alanında bir değişikliğe yol açmamaktadır; bu nedenle Federal Meclisin demokratik meşruiyeti temin etme mükellefiyetinin ölçü dışı sınırlanmasına yol açan durumlarda anayasa mahkemesinin Federal Meclis lehine geri durması uygun görülmektedir. Federal Meclis yetki aşımını onaylama yanısı ise müdahale yükümlülüğü sadece demokratik bir tartışma açılarak ve şekli bir karar alınarak yerine getirilebilir. Buna karşılık Federal Meclis yetki aşımını kabul etme iradesine sahip değilse müdahale mükellefiyeti ona müdahale araçlarının seçiminde kapsamlı takdir alanı bırakmaktadır. Senato tarafından kabul edilen müdahale mükellefiyeti bağlamında Lübbecke-Wolff'un "political questions" doktrini ile yaptığı karşılaştırma tatmin edici sonuç vermemiştir.²⁸ Political Questions doktrini, siyasi karakteri nedeniyle kimi sorunları baştan itibaren anayasa mahkemesi denetiminden çıkarmakta ve onlar için yargısal denetimi kabul etmemektedir. Political Questions yapılan en önemli itiraz siyasi ve hukuki sorunların hiçbir şekilde mutlak olarak birbirinden ayrı mütalâa edilmesinin mümkün olmamasından, anayasa hukukunda ortaya çıkan bir sorunun pekâlâ siyasi bir tabiatı olabilmesinden ileri gelmektedir. Bu nedenle söz konusu doktrin ulusal ve uluslararası hukukta tereddüde yol açmıştır. Political Questions doktrini muvacehesinde hepsi yahut hiçbiri mantığı ile yetki aşımının siyasi sorun olarak kategorize edilerek yetki aşımlarına karşı her türlü yargısal denetimi baştan reddetmek mümkün değildir. Senato tarafından kabul edilen "çerçeve yükümlülük" buna karşılık yaklaşım olarak belirlenen sınırlarda anayasal yargı denetimini mümkün kılmaktadır.

III - Sübjektif Hakkın Kullanılması

Senato, Federal Meclis ve Federal Hükümetin müdahale mükellefiyetinin anayasa şikâyeti davası ile kullanabileceğine işaret etmektedir. Senato bu hukuki sonuca GG 38.maddenin maddi içeriğinden hareket ederek varmaktadır. Senato Maastricht kararından itibaren GG 38.md., 1.fik., 1.cümleyle istinaden halkın siyasi sorunları bağımsız olarak karara bağlamak üzere demokratik bir hak olarak kendi hükümetini ve özellikle meclisini belirleme hakkını vurgulamaktadır. Mahkemenin devam eden açıklamalarına göre AB organlarının açık ve strüktürel öneme sahip yetki

²⁸ ABD menşeiili political questions doktrini için bkzn.: HERMANN, Christoph, Luxemburg, Wir haben ein Problem, EuZW 2014, Heft 5, s.161, 163.

aşımaları sadece parlamentonun düzenleme yetkileri bakımından değil, 38.maddede yer alan seçim hukuku teminatları bakımından sonuçlar doğurma potansiyeline sahiptir. Egemenlik haklarının GG 23.madde, 1.fıkra, 2. ve 3.cümlede, 79.madde, 2.fıkra esas alınarak öngörülen prosedür çerçevesinde AB'ne devri bağlamında seçmenler demokratik etki olanaklarını korumaya matuf olarak GG'in 38.madde, 1.fıkra, 1.cümlesine istinat eden (*GG 38.madde Federal Meclis milletvekillerin genel, doğrudan, eşit ve gizli oyla seçilmesini öngörmektedir*) subjektif bir hakka sahiptir. AB seviyesinde kullanılan yetkilerin demokratik meşruiyetini sağlayan ve AB'ne devredilen egemenlik haklarının sınırlarını belirleyen bu düzenlemeler AB organlarının ve birimlerinin tek taraflı yetki aşımalarını önlemeye matuftur. Seçmenlerin bu nedenle Federal Meclisten ve Federal Hükümetten yetki aşımı sorunu ile iştigal etmesini, AB ve üye devletler arasındaki yetki düzenlemesinin yeniden tesisini ve alınacak önlemlere ilişkin karar vermesini isteme hakkı bulunmaktadır.²⁹

Anayasa mahkemesinin şimdiye dek geçerli olan içtihadı söz konusu kararda GG 23.madde 1.fıkra, 2.ve 3.cümlede öngörülen egemenlik haklarının devri prosedürü bağlamında vatandaşların sahip oldukları subjektif hak vurgulanarak geliştirilmiştir. Senatoya göre GG 23.madde, 1.fıkra, 2.ve 3.cümlede öngörülen egemenlik devrine ilişkin düzenleme vatandaşların demokratik hakkının dikkate alınmasını gerektirmektedir. Yetki aşımı durumlarında AB organları tarafından demokratik karar alma süreci işletilmemektedir. Bireyler lehine öngörülen subjektif hak AB egemenliğinin demokratik meşruiyetinin yeniden tesisi hedefini gütmektedir. Bireyler bu bağlamdaki haklarını Federal Birliğe, Federal Meclise ve Federal Hükümete yöneltme imkânına sahiptir. Federal Birlik yetki aşımı durumlarında vatandaşların önlem alınmasını talep edebileceği garantör rolündedir.

OMT kararına göre bireylerin haklarını kullanması üç kritere bağlıdır. İlk olarak bireyler sahip oldukları subjektif haklarını Federal Meclisin ve Federal Hükümetin tasarrufla bulunma mükellefiyeti bağlamında kabul edildiği gibi sadece yetki aşımının açık ve strüktürel olarak önem taşıması durumunda kullanılabilir. Senato açıklık ve strüktürel olarak önem taşıma kriterlerini yukarıda özetlenen kararın sadece ilgili bölümünde değil, kararın genel yaklaşımında ortaya koymuştur. İkinci olarak, AB tasarrufunun halkın demokratik olarak kendi kendini yönetmesini, önemli siyasi kararların bağımsız olarak alınmasını sürekli şekilde engellemesi gerekmektedir.³⁰ Üçüncü olarak, subjektif hak muayyen bir önlemin alınması için değil, genel olarak yetki aşımı konusu ile aktif şekilde iştigal edilmesi ve yetki

²⁹ Federal Alman Anayasa Mahkemesi'nin OMT davasına ilişkin önkarar başvurusu için bkz.. 14.01.2014, A2: 2 BvR 2728/13.

³⁰ BVerfG, Rn.33.

düzeninin yeniden inşasına matuf pozitif bir karar alınması için kullanılabilir. Subjektif hak için kabul edilen bu üçüncü sınırlama Federal Meclis ve Federal Hükümete bırakılan araç seçme özgürlüğü ile prensip olarak büyük ölçüde aynıdır. Vatandaşlar buna göre etkin şekilde tasarrufta bulunmayı talep edebilmekle beraber kural olarak spesifik bir önlem alınmasını talep edemez. Federal Meclisin ve Federal Hükümetin AB'nin Çalışma Usulleri Hakkındaki Anlaşmanın 263.madde hükmüne göre iptal davası açmasına ilişkin talepler tasarrufta bulunma talebinin ötesine geçmesi, diğer bir ifade ile somut bir önlemin alınmasına matuf olması nedeniyle dayanaksız görülmektedir.

Kararda anayasal organların tasarrufta bulunma mükellefiyetinin subjektif hakka istinat ettirilmesi eleştiri konusu olmuştur. Yargıç Gerhard'tın görüşüne göre, subjektif hakkın genişletilmesinin anayasa mahkemesinin yetkilerinin diğer anayasa organları aleyhine kapsam kazanmasına yol açması nedeniyle, bunun özel bir gerekçeye istinat ettirilmesi gerekmektedir. Alman anayasa organlarının yetki aşımına karşı önlem alma yükümlülüğü entegrasyon sorumluluğu bağlamında kamuya karşı olan bir yükümlülüktür.³¹ Bireyler parlamento içinde ve dışında demokratik irade teşkili ve seçimler üzerinden Federal Meclisin ve Hükümetin tasarrufta bulunmasını etkileyebilir. Bununla beraber onlara bu bağlamda GG'de bir dava açma hakkı tanınmamıştır.³²

Davacı sayısının potansiyel büyüklüğü GG 38.madde, 1.fıkra, 1.cümlede yer alan teminatla doğru orantılıdır. GG 38.madde, 1.fıkra, 1.cümle hak sahiplerine (*seçmenlere*) diğer temel haklar ve temel hak benzeri haklar için olduğundan ne fazla ne eksik bir dava olanağı vermektedir. Yetki ihlâli teşkil eden AB tasarrufunun Federal Meclisin tasarruflarını etkileme potansiyeline sahip olduğu durumlarda kamuoyu oluşumu yahut demokratik seçimler üzerinden parlamentodaki çoğunluğun değişmesi vatandaş için kısa vadede bir açılım getirmemektedir. Federal Alman Anayasa Mahkemesi OMT ön karar başvurusunda demokratik olarak kendini belirleme hakkının sürekli olarak sınırlanmasından söz ederken bu kaygıyı ifade etmiştir.³³ Sürekli olarak kendini belirleme yetkisinin erozyonuna yol açan ultra-vires AB tasarruflarının kapsamı açık değildir. Hiç de nadir olmayan şekilde ultra-vires tasarruflar aynı zamanda anayasal kimlik ihlâline yol açmaktadır. Bununla beraber Senato şimdiye dek kurucu anlaşmaların kapsamlı taahhütlerini anayasal kimliğin ihlâli olarak görmemiştir. Ultra-vires yetki denetimine esas olan ölçülerin sekonder hukuk tasarruflarına karşı yöneltilen anayasal kimlik ihlâli iddiaları bağlamında kullanılması, bu iddiaların kimi durumlarda dayanıksız kalmasına yol açma potansiyeline sahiptir.³⁴ GG'in

³¹ BVerfG, OMT önkarar başvuru kararı, Rn.13.

³² BVerfG, OMT önkarar başvuru kararı, Rn.8 vd ve Rn.22.

³³ BVerfGE125,124,168.

³⁴ bkzn.: BVerfGE 132,195,239, Rn.105; BVerfG, 18.3.2014, A2: 2 BvR 1390/12 (ESM-Hauptsacheurteil), Rn.174.

38.madde, 1.fıkra, 1.cümlesine istinat eden ultra-vires yetki iddialarının Federal Alman Anayasa Mahkemesi'nin geçmiş kararları muvacehesinde aslında bir anayasal kimlik denetimi olarak değerlendirilmesi mümkündür. Federal Alman Anayasa Mahkemesi'nin Lizbon kararında vurguladığı “tasarrufun yeterli bir meşruiyet dayanağının” bulunması kriterinin nitelikli bir ultra-vires AB tasarrufu bağlamında gerçekleşmediği tartışma götürmez bir durumdur. Bu tespit Senato'nun GG' in 23.madde, 1.fıkra, 3.cümlesi muvacehesinde oluşturduğu görüşünün dayanağını oluşturmuştur.³⁵ Anayasa Mahkemesi Maastricht kararından itibaren Federal Meclisin karar yetkisinin ultra-vires tasarruftan etkilenmesi bağlamında bireylerin sübjektif hakkını tanımaktadır. Bu hak strüktürel olarak seçmen hakkının demokratik içeriğini ihlâl eden egemenlik devirlerine karşı bireylere koruma sağlamaktadır.³⁶ Ulusal yetkilere AB organları tarafından yapılan ultra-vires müdahalelere karşı Federal Birliğe yöneltilen tasarrufta bulunma (müdahale etme) talebi, Federal Birliğin GG 38.madde, 1.fıkradan istihraç edilen bireylerin demokratik seçim hakkını temin etme yükümlülüğüne istinat etmektedir. OMT ön karar başvurusu anayasa mahkemesinin Maastricht, Lizbon ve Honeywell kararlarında vurguladığı ultra-vires AB tasarruflarının iç hukukta uygulanmaması yaklaşımında bir değişiklik olmadığını kanıtlamaktadır.

Anayasal organların ultra-vires tasarruflara karşı hareketsiz kalmaları halinde bireylerin yaptıkları itiraz anayasa mahkemesi tarafından demokratik seçim hakkının kullanılması olarak değerlendirilmektedir. Ulusal mahkemelerin ultra-vires AB tasarruflarına karşı demokratik seçim hakkının korunmasında yetersiz kalmaları halinde bireylerin bu tasarruflara karşı Federal Birliğe başvuru dışında başka bir başvuru olanağı kalmamaktadır.³⁷ Bireylerin bu bağlamda devlet kurumlarının yardımına ihtiyacı bulunmaktadır. Federal Alman Anayasa Mahkemesi'nin ultra-vires tasarrufların ulusal alanda uygulanmamasına karar verebilmesine karşılık, Federal Meclisin ultra-vires tasarruflara Senato'nun kabul ettiği tasarruf yükümlülüğü (müdahale yükümlülüğü) muvacehesinde yurttaşların demokratik seçim hakkını temin eden başka önlemler olarak da müdahale olanağı bulunmaktadır.

Bireylerin sübjektif haklarını GG 38.madde, 1.fıkra, 1.cümlesine göre maddede zikredilen koşullara bağlı olarak kullanılabilmesi, bu hakkın sadece muayyen bir şekilde kullanılamayacağını göstermektedir. Bunun ötesinde bütün genel ve münferit durumlar için öngörülen tasarruf yükümlülüğü sınırlamaları doğal olarak söz konusu sübjektif hak kullanımı için de geçerlidir. OMT ön karar başvurusunda sübjektif hak

³⁵ BVerfGE 129,124,169.

³⁶ BVerfGE 129,124,170.

³⁷ DIETLEIN, Johannes, Die Lehre von den grundrechtlichen Schutzpflichten, 2.Aufl. 2005, Duncker&Humboldt, Berlin, s.133 vd.

kullanımı ve anayasa mahkemesi tarafından yapılan ultra-vires denetim ilişkisi cevaplandırılmamıştır. Senato OMT ön karar başvurusunda ultra-vires denetim ve tasarruf yükümlülüğü koşulları bağlamında Honeywell kriterlerini esas almıştır. Federal Meclisin ve Federal Hükümetin müdahale yükümlülüğünü kullanması Honeywell kriterleri ışığında yasa ve yürütme organı seviyesinde Birlik tasarrufunun ultra-vires denetiminin gerçekleştiği anlamını taşımaktadır. GG'in 38.madde, 1.fıkra, 1.cümlesi muvacehesinde gerçekleştirilen ve prensip olarak tüm anayasal organların aynı ölçüde bağlayan müdahale yükümlülüğü bağlamında açık ve strüktürel önem taşıyan yetki ihlalleri durumunda sübjektif hakka istinaden Federal Meclise ve Federal Hükümete yahut doğrudan anayasa mahkemesine başvuru yapma olanağı bulunmaktadır. Siyaseti şekillendirme fonksiyonu olan anayasal organlar olarak yetki aşımalarına karşı öncelikle Federal Meclise ve Hükümete müdahale olanağının verilmesi, anayasa mahkemesine buna karşılık subsidier yetki verilmesi bu bağlamda yetki çatışmasını önleyen bir formül olarak görülmektedir. Böyle bir durumda anayasa mahkemesinin ultra-vires denetimi, Federal Meclis ve Federal Hükümetin davacının müdahale talebini yeterli şekilde karşılamaması koşulu ile mümkün olacaktır. Bu yaklaşım ancak OMT ön karar başvurusunda dile getirilmediği gibi, anayasa mahkemesinin ultra-vires saptamanın münhasıran anayasa mahkemesinin yetkisine ait olduğunu ortaya koyan Lizbon kararına da uygun düşmemektedir. Lizbon kararında Federal Meclisin ve Federal Hükümetin tasarrufta bulunma (müdahale etme) mükellefiyeti dikkate alınmaksızın ultra-vires saptamanın anayasa mahkemesine ait olduğu kabul edilmiştir. Yurttaşların Federal Meclise ve Federal Hükümete karşı sübjektif haklarını uygulamada nasıl kullanılacağı sorusu açıklığa kavuşturulmamış bir husustur. Bu hakkın teorik bir hak olmaktan öteye, ultra-vires AB tasarruflarına müdahaleyi temin eden bir fonksiyona sahip olması yurttaşların bu hakkı en geniş kapsamda kullanmaları durumunda mümkün olabilir.

Sonuç

Mevcut içtihadın OMT ön karar başvurusu ile gösterdiği gelişmenin yeterli ölçüde inceleme konusu yapılmaması belirsizliklerin devamına yol açmaktadır. Federal Meclisin ve Federal Hükümetin AB organlarının açık ve strüktürel önemli yetki aşımalarına müdahale mükellefiyeti mevcut içtihadın da benimsediği üzere AB seviyesinde kullanılan egemenlik yetkilerinin demokratik meşruiyetini temine matuftur. Federal Meclis ve Federal Hükümet siyaseti şekillendiren organlar olarak Federal Alman Anayasa Mahkemesi'ne nazaran daha esnek tasarrufta bulunma olanağına sahiptir. Bu durum müdahale mükellefiyeti çerçevesinde Federal Meclisin ve Hükümetin siyasi koşulları ve Avrupa entegrasyonunu tehdit eden hususları dikkate alarak somut durumu değerlendirmesini gerekli kılmaktadır. Müdahalede bulunma mükellefiyeti bağlamında Senato tarafından bireylere

tanınan sübjektif hak ultra-vires AB tasarruflarına karşı Federal Meclisin anayasal kimliğin korunmasına ilişkin yetkilerini kullanmasına imkân vermektedir. Ultra-vires AB tasarruflarının iç hukukta uygulanmasına karşı yapılan itirazlar bağlamında anayasa mahkemesine ve Federal Meclise veya Hükümete yapılacak başvuru prosedürünün geciktirilmeden açıklığa kavuşturulması önem taşımaktadır. Bu çerçevede anayasa hukukuna istinat eden gelişmeler önemli olmakla beraber, AB Divanı'nın ultra-vires yetki itirazlarına ilişkin ön karar başvurularına göstereceği reaksiyonun öneminin göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Kısaltmalar

Aufl.	Auflage (<i>bası</i>)
BVerfGE	Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts
EuGH	Europäischer Gerichtshof (<i>Avrupa Adalet Divanı</i>)
EuR	Europarecht (<i>Avrupa Hukuku Dergisi</i>)
EuZW	Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht
GG	Grundgesetz (<i>Alman Anayasası</i>)
Hrsg.	Editör
NJW	Neue Juristische Wochenschrift
OMT	Outright Monetary Transactions (<i>AVRO alanı üyelerinin devlet tahvillerini satın alması</i>)
Rn	<i>Randnummer</i>
Rs	Rechtssache (<i>dava</i>)

Kaynakça

[1] CLASSEN, Claus Dieter: Art.23, Rn.7, bknz.: Hermann von Mangoldt/Friedrich Klein/Christian Starck (Hrsg.), Kommentar zum Grundgesetz, Bd.2, 6.Aufl. 2010, Verlag Franz Vahlen, München.

[2] DIETLEIN, Johannes: Die Lehre von den grundrechtlichen Schutzpflichten, 2.Aufl. 2005, Duncker&Humboldt, Berlin, s.133 vd.

[3] HERMANN, Christoph: Die Bewältigung der Euro-Staatsschuldenkrise an den Grenzen des deutschen und europäischen Währungsverfassungsrechts, *EuZW* 2012, s.805, 809 vd.

[4] HERMANN, Christoph: Luxemburg, Wir haben ein Problem, *EuZW* 2014, Heft 5, s.161,163.

[5] ISENSEE, Josef, §191, Das Grundrecht als Abwehrrecht und als staatliche Schutzpflicht, Rn.272 vd., bknz.: Josef Isensee/Paul Kirchhof (Hrsg.), Handbuch des Staatsrechts IX, 3.Aufl. 2011, C.F.Müller Verlag, Heidelberg.

[6] KARPENSTEIN, Ulrich: Art.267, Rn.25 vd.bknz.: Eberhard Grabitz/Meinhard Hilf/Martin Nettesheim (Hrsg.), Das Recht der Europäischen Union, 52.EL 2014, C.H.Beck Verlag, München.

[7] KOTTMANN, Matthias/WOHLFAHRT, Christian: Der gespaltene Wächter? –Demokratie, Verfassungsidentität und Integrationsverantwortung im Lissabon-Urteil, ZaöVR 2010, s.443, 454 vd.

[8] PAPIER, Hans-Jürgen: Art.14, bknz.: Theodor Maunz/Günter Dürig (Hrsg.), Grundgesetz-Kommentar, 69.Ergänzungslieferung, 2013, C.H.BeckVerlag München. PERNICE, Ingolf: Karlsruhe wagt den Schritt nach Luxemburg, Verfassungsblog, 10.02.2014.

[9] PERNICE, Ingolf: Karlsruhe wagt den Schritt nach Luxemburg, Verfassungsblog, 10.02.2014.

[10] PÖTTERS, Stephan/TRAUT, Johannes: Die ultra-vires Kontrolle des BVerfG nach “Honeywell” – Neues zum Kooperationsverhältnis von BVerfG und EuGH? EuR 2011, s.580 vd.

[11] RABE, Hans-Jürgen Grundrechtsbindung der Mitgliedstaaten, NJW 2013, s.1407, 1408.

[12] RADTKE, Holger: Goldene Brücken nach Luxemburg: Die Neuvermessung des Rechtsschutzes im nationalen Europaverfassungsrechts, Juwiss-Blog, 10.02.2014.

[13] SCHALAST, Christoph: Der OMT-Vorlagebeschluss des Bundesverfassungsgerichts: Ein Trojanisches Pferd?, Betriebs Berater 9/2014, s.449-512.